

УДК 336.717:330.322 (477)

Танчак Я.А.,
к.е.н., викладач кафедри фінансів
та фінансово-економічної безпеки,
Львівський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Університет банківської справи»

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ НА ВІТЧИЗНЯНОМУ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Постановка проблеми. За сучасних умов господарювання ринок фінансових інвестицій виступає важливою складовою розвитку національної економіки. Провідна роль на вітчизняному фондовому ринку належить банківським установам, адже інвестування в цінні папери забезпечують успішний розвиток банківської системи та економіки в цілому.

На ринку фінансових інвестицій комерційні банки виступають як посередники, зберігачі, торговці, інвестори, емітенти та консультанти. Здійснюючи інвестування на фондовому ринку, банки ставлять перед собою такі основні цілі: максимізація прибутку, отримання коштів та збільшення об'єму вкладів, забезпечення ліквідності. Кожний банк прагне зайняти конкурентні позиції на ринку цінних паперів. Його особливість полягає в тому, що він є своєрідним індикатором визначення процесу інвестування на фондовому ринку. Саме тому, проблема інвестиційної діяльності банків на вітчизняному ринку фінансових інвестицій є актуальною на сьогоднішній день.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему інвестиційної діяльності вітчизняних банків досліджували у своїх працях багато провідних науковців, а саме: А. А. Болдова [1], Г. І. Романова [1], О. В. Бражко [2], О. І. Воробйова [3], І. С. Зайцева [5], О. В. Коцюба [5], Р. С. Квасницька [6], С. В. Леонов, Д. Л. Циганюк, О. М. Мусієнко [7], В. Ю. Подчесова [9], К. В. Карась [9], Г. М. Пурій [10].

Однак, на сьогодні більш детального дослідження потребує питання інвестиційної діяльності банків на вітчизняному ринку фінансових інвестицій.

Постановка завдання. Основна мета статті полягає в проведенні аналітичної оцінки інвестиційної діяльності банків на вітчизняному ринку фінансових інвестицій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вкрай важливим для розвитку економіки країни вважається ефективна інвестиційна діяльність. Адже вона впливає на виробництво, розподіл, обмін та споживання національного продукту, тобто виступає фундаментальною основою суспільного. В Україні інвестиційна діяльність реалізується через систему фінансових інститутів, лівова частка серед яких належить банківським установам.

Саме інвестування відноситься до базових банківських операцій в інвестиційній сфері. Згідно з вітчизняним законодавством, інвестиції банків - це цінності, як правило, це грошові кошти, що вкладаються в об'єкти ринку інвестиції (цінні папери) з метою отримання прибутку.

Процес формування інвестиційної політики банків на вітчизняному ринку фінансових інвестицій має свою послідовність. Етапи формування інвестиційної політики банків на ринку фінансових інвестицій України, враховуючи макропоказники, зображені на рис. 1.

На підставі аналізу основних інституціональних положень і практичних підходів до реалізації інвестиційної діяльності банку встановлено, що інвестиційна політика банку стосується формування системи цільових орієнтирів інвестиційної діяльності і вибору найбільш ефективних шляхів їх досягнення і виступає в якості протоколу комунікації банку з зовнішнім середовищем. В організаційному аспекті вона виступає як комплекс заходів з організації і управління інвестиційною діяльністю, спрямованих на забезпечення оптимальних обсягів і структури активів, зростання їх вартості і прибутковості за прийнятого рівня ризику, а квінтесенцією інвестиційної політики банку є загальна ділова політика банку, в якій знаходять своє відображення стратегічні цілі інвестиційної діяльності [1, с. 2].

Варто зауважити, що банки проводять інвестування в двох формах, а саме: вкладання коштів у цінні папери та пряме фінансування інвестиційних проектів. Важливе значення для здійснення інвестиційної діяльності банку має його інвестиційний портфель, тобто загальна сума вкладень в інвестиційні об'єкти, основною метою формування якого є, обираючи найбільш ефективні і надійні інвестиційні вкладення, забезпечити реалізацію інвестиційної політики банку.

У процесі дослідження встановлено, що на рівні інвестора всю сукупність активів банку необхідно аналізувати як один гетерогенний портфель, що обумовлює потребу в цілісному системному підході до оцінки якості активів банку: інвестор банку повинен звертати увагу не на показники якості окремих груп активів, а на показники інвестиційної якості банку в цілому - розглядаються не тільки доходні активи банку, але і ті активи, які хоча і не приносять доходу

безпосередньо, проте забезпечують умови для його ефективного функціонування [5, с. 2].

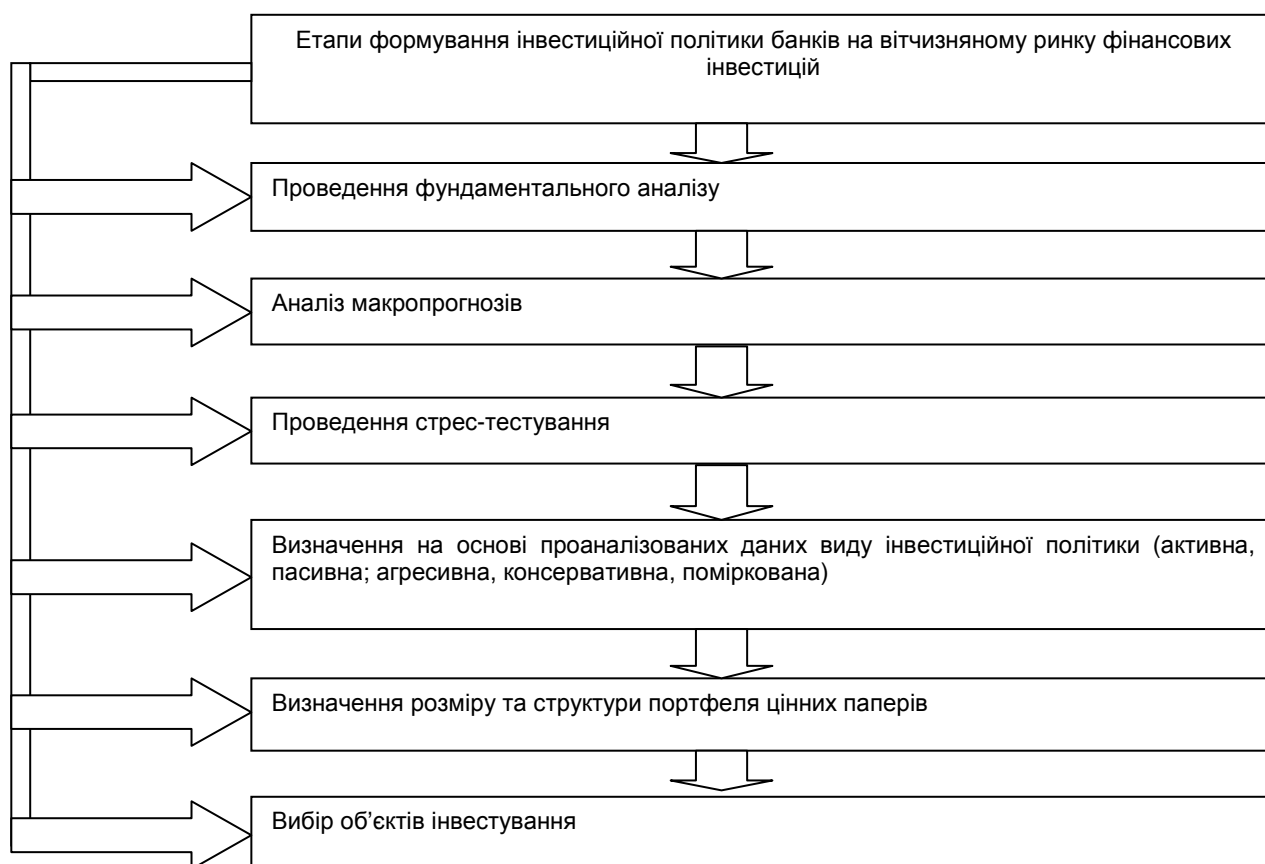

Рис. 1. Етапи формування інвестиційної політики банків на вітчизняному ринку фінансових інвестицій

Джерело: розроблено автором на основі [1; 5]

Зазначимо, що на сьогодні вітчизняний ринок фінансових інвестицій характеризується відсутністю якісно-ліквідних цінних паперів, а це призводить до того, що банкам немає у кого купити чи кому продати - ліквідність у режимі вільного ринку.

Намагання банків подолати проблему ліквідності за рахунок переміщення вільних коштів у портфель цінних паперів не дало бажаних результатів (табл. 1). Дослідження зв'язку між питомою вагою портфеля цінних паперів (ПЦП) в активах банків і результатом їх діяльності показало існування слабкої негативної кореляційної залежності в парах: «ПЦП – прибуток» - -0,41443, «ПЦП – ROA» - -0,39070; і «ПЦП-ROE» - -0,40920.

Таблиця 1

Портфель цінних паперів і результати діяльності банків України в 2007-2016 рр.

Показник	Рік									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Питома вага ПЦП в активах банку, %	4,25	4,79	4,39	4,47	8,87	8,32	8,55	10,82	12,54	10,76
Питома вага ПЦП у КІП банку, %	5,12	5,58	4,88	5,00	9,96	9,61	10,57	13,17	14,37	12,87
Результат діяльності, млн. грн.	4144	6620	7304	-38450	-13027	-7708	4899	1436	-52966	-15544
ROA, %	1,61	1,50	1,03	-4,38	-1,45	-0,76	0,45	0,12	-4,07	-1,17
ROE, %	13,52	12,67	8,51	-32,52	-10,19	-5,27	3,03	0,81	-30,46	-8,87

Джерело: розроблено автором на основі даних НБУ [4]

Для більш детальної оцінки інвестиційної діяльності вітчизняних банків на ринку фінансових інвестицій варто дослідити структуру фінансових інвестицій українських банків за термінами вкладень (рис. 2).

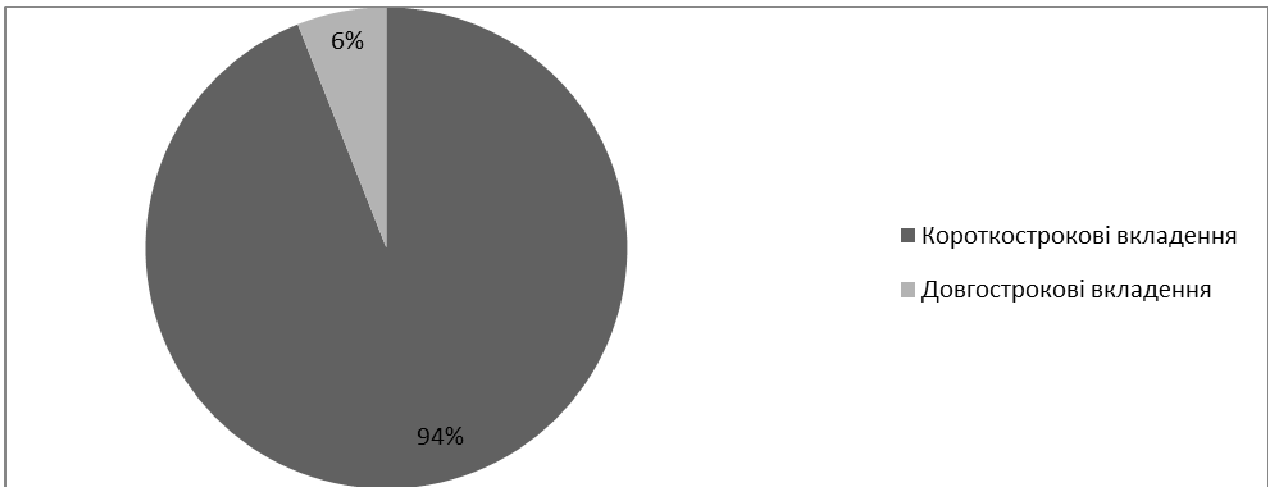

Рис. 2. Структура фінансових інвестицій українських банків за термінами вкладень станом на 01.01.2015 р., %

Джерело: розроблено автором на основі даних НБУ [4]

Із даних рис. 2 бачимо, що в 2015 році банки більші переваги надавали короткостроковим вкладам (94%), значно менше – 6% - це довгострокові вкладення банків в цінні папери. Таку ситуацію можна пояснити політичною та нестабільною фінансово-економічною ситуацією в Україні, високим рівнем ризику, низькою ліквідністю цінних паперів на вітчизняному ринку фінансових інвестицій.

Проаналізуємо які банки виступають лідерами за обсягами інвестиційних портфелів (табл. 2).

Таблиця 2

Банки-лідери за обсягами інвестиційних портфелів станом на 01.01.2015 р.

№ з/п	Банк	Обсяг інвестицій у цінні папери, тис. грн.	Частка у сукупному портфелі цінних паперів банків України, %
Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії			
1	Приватбанк	681041	0,39
2	Укрсиббанк	346658	0,2
3	ПУМБ	295051	0,17
Портфель до погашення			
1	Укрсоцбанк	1501394	0,87
2	Укрексімбанк	1285450	0,74
3	ОТБ банк	1074370	5
Торговий портфель			
1	Укрексімбанк	5723697	3,31
2	ВТБ банк	991709	0,57
3	Укргазбанк	850102	0,49
Портфель на продаж			
1	Укрексімбанк	50293960	29,06
2	Ощадбанк	35074945	20,27
3	Укргазбанк	6449300	3,73

Джерело: розроблено автором на основі даних НБУ [4]

Із даних табл. 2 бачимо, що найбільше інвестицій у цінні папери асоційованих та дочірніх компаній станом на 01.01.2015 р. було здійснено Приватбанком, а саме 681041 тис. грн., тобто 0,39% частки у сукупному портфелі цінних паперів банку. Якщо характеризувати портфель до погашення, найбільший обсяг інвестицій у цінні папери здійснив Укрсоцбанк – 1501394 тис. грн., тобто 0,87% частки у сукупному портфелі цінних паперів банку. Крім того, найбільші вкладення в цінні папери

торгового портфелю та портфелю на продаж зафіксовані в Укрексімбанку: 5723697 тис. грн. та 50293960 тис. грн. відповідно (3,31% та 29,06% частки у сукупному портфелі цінних паперів банків).

Значні за обсягом випуски акції, які суттєво вплинули на загальну структуру зареєстрованих випусків акцій протягом зазначеного періоду, зареєстровано наступними банківськими установами, з метою збільшення статутного капіталу, зокрема: ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України», ПАТ «ВТБ БАНК», ПАТ «УКРСОЦБАНК», ПАТ «Державний ощадний банк України», ПАТ «СБЕРБАНК», ПАТ «Комерційний банк «ХРЕЩАТИК» та ПАТ «Акціонерний комерційний промислово-інвестиційний банк» [8, с. 2].

Питома вага портфеля цінних паперів у кредитно-інвестиційному портфелі банків України у 2007-2016 рр. наведена на рис. 3.

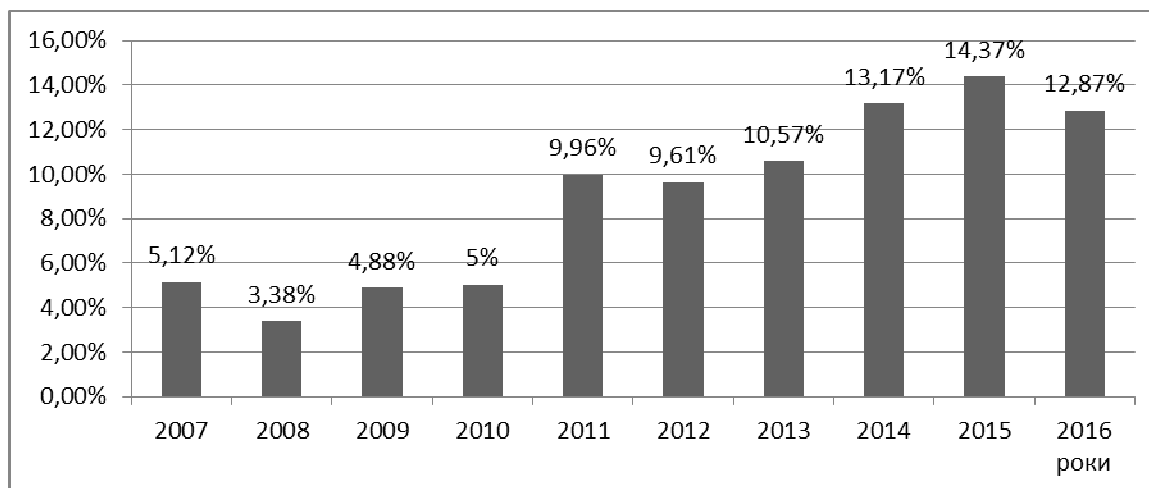

Рис. 3. Питома вага портфеля цінних паперів у кредитно-інвестиційному портфелі банків України у 2007-2016 рр. (на початок періоду)

Джерело: складено автором з використанням [9]

Із даних рис. 3 бачимо незначне зростання питомої ваги портфеля цінних паперів. Так, у 2015 році бачимо зростання даного показника в порівнянні із попереднім роком становило 1,2%. Однак, у 2016 році питома вага портфеля цінних паперів у кредитно-інвестиційному портфелі банків України скоротилась на 1,5%. Таке зниження можна трактувати нестабільною політично-економічною ситуацією в країні, низьким рівнем довіри, мало ліквідністю вітчизняних фінансових інвестицій та високим рівнем ризику.

Загалом, можна стверджувати про позитивну тенденцію в діяльності банків на ринку фінансових інвестицій України. Однак, на здійснення вкладень банків в цінні папери впливає система внутрішніх та зовнішніх факторів.

До внутрішніх чинників належать:

- кошти фізичних та юридичних осіб;
- цінні папери банку;
- статутний капітал;
- нестабільна ресурсна база банку;
- кредитний портфель;
- кошти банків.

До зовнішніх чинників можемо віднести:

- економічна та політична ситуація країни;
- ВВП та курс національної валюти;
- рівень інфляції;
- нормативно-правова база регулювання операцій на фондовому ринку;
- доходи населення та кількість угод на ринку цінних паперів;
- рівень корупції у державі;
- іноземні інвестиції [6, с. 117].

Більш детальна інформація стосовно впливу кожного фактора на інвестиційну діяльність банківських установ наведена на рис. 4.

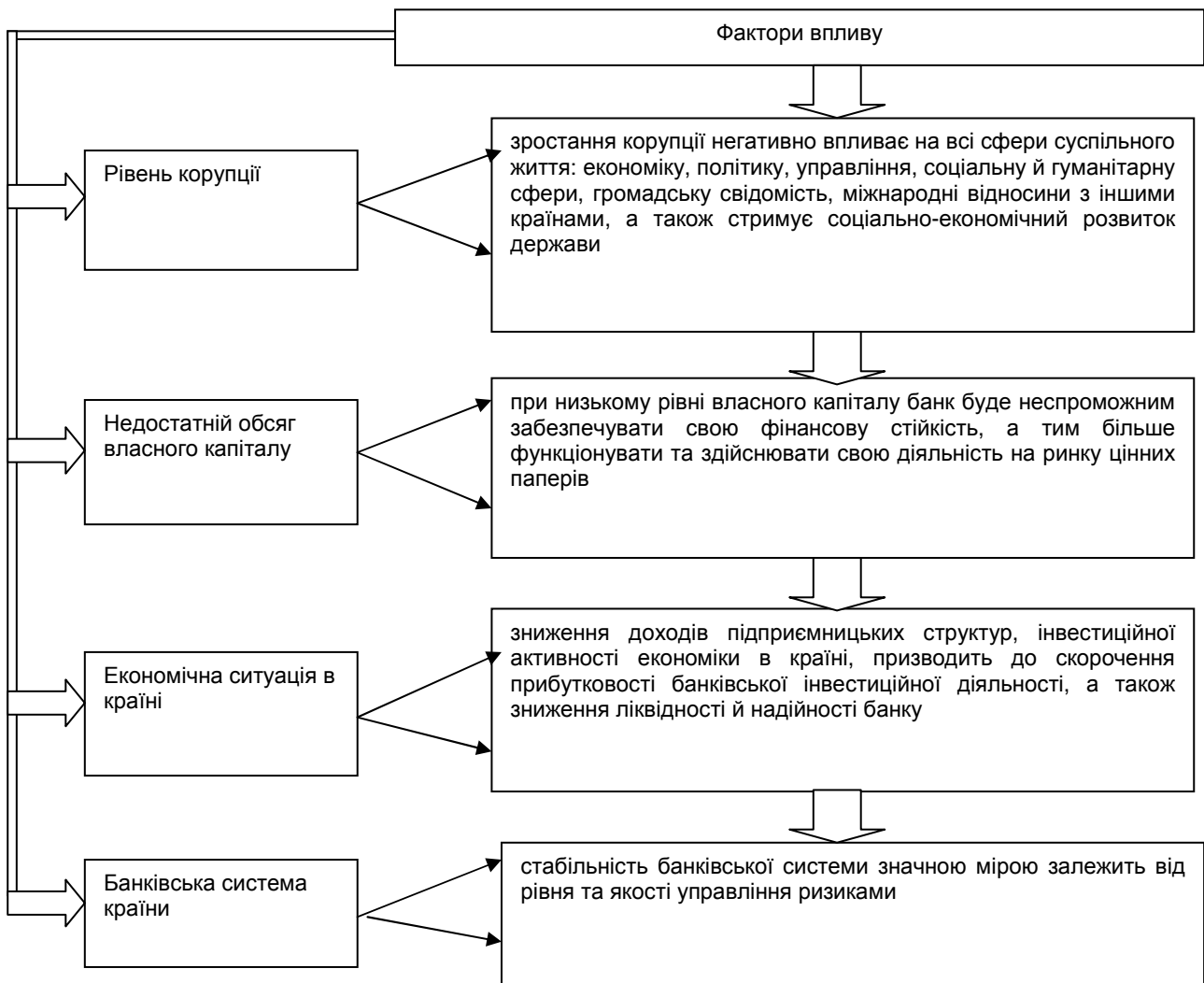

Рис. 4. Наслідки впливу факторів на інвестиційну діяльність банків

Джерело: складено автором з використанням [3]

Зауважимо, що кожний із вище перелічених факторів має свій особливий вплив на інвестиційну діяльність банків на фондовому ринку України.

На жаль, в Україні банки, як інвестори на фондовому ринку, не підтримуються з боку держави. Для того, щоб інвестиційна діяльність банківських установ розвивалася, необхідна ефективна мотиваційна система, а саме запровадження пільг з оподаткування й резервування у залежності від складу портфеля цінних паперів, який включає спекулятивний портфель та інвестиційний і, відповідно, отримує спекулятивний прибуток та прибуток від інвестицій.

Для того, щоб подолати вище перелічені проблеми, необхідно:

- створити умови для розвитку інвестиційного менеджменту;
- запозичення міжнародного досвіду;
- стабілізувати політично-економічну ситуацію в країні;
- стимулювання та підтримка інвестиційної діяльності банків з боку держави;
- об'єднання українських інвестиційних банків в консорціуми за участю зарубіжних банків;
- залучення іноземних та вітчизняних інвесторів [10, с. 10].

Висновки з проведеного дослідження. Отже, із вищесказаного можемо зробити висновки, що в умовах ринкової економіки все більше зростає інтерес до питань інвестиційної діяльності банків на фондовому ринку України. Від ефективності процесу управління портфелем цінних паперів банку залежить здатність банків отримувати прибуток, а також подальша їх діяльність на фондовому ринку.

На сьогодні Україна не виступає привабливою для великих інвестицій. Адже саме через політично-економічну ситуацію в країні більшість українських банків та іноземних інвесторів не зацікавлені у вкладанні своїх тимчасово вільних коштів на довгостроковий період, так як у цьому сегменті інвестування присутній високий рівень ризику. Тому, для покращення стану інвестиційної діяльності банків, а також забезпечення подальшого позитивного розвитку інвестиційних послуг банків в Україні, необхідно вирішити ряд проблемних питань, зокрема: вдосконалення нормативно-правового

регулювання банківської діяльності, розроблення ефективних шляхів залучення вітчизняних та іноземних інвесторів, вирішення політично-економічної ситуації в державі.

Бібліографічний список

1. Болдова А.А. Інвестиційна діяльність банків України / А.А. Болдова, Г.І. Романова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe
2. Бражко О.В. Стратегії формування портфеля цінних паперів комерційного банку / О.В. Бражко // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – № 4. – С. 10-13.
3. Воробйова О.І. Підвищення інвестиційної активності банківських інститутів України / О.І. Воробйова // Фінанси, банки, інвестиції : [науковий вісник]. – 2011. – № 3. – С. 71-75.
4. Дані фінансової звітності банків України за даними сайту Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=74208.
5. Зайцева І.С. Банки як основні суб'єкти інвестиційної діяльності / І.С. Зайцева, О.В. Коцюба [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://business-inform.net/pdf/2013/10_0/55_59.pdf.
6. Квасницька Р.С. Банки як інвестори на фінансовому ринку: роль та статус / Р.С. Квасницька // Фінансовий простір. – 2014. – Вип. 3 (15). – С. 116-119.
7. Мусієнко О.М. Специфіка управління портфелем цінних паперів у контексті реалізації інвестиційної діяльності банку / О.М. Мусієнко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ecj.oa.edu.ua/articles/2013/n23/61.pdf>.
8. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://aub.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=10094&menu=104&Itemid=112
9. Подчесова В.Ю. Дослідження кредитно-інвестиційної діяльності банків України / В.Ю. Подчесова, К.В. Карась // Часопис економічних реформ. – 2012. – № 4(8). – С. 2-7.
10. Пурій Г.М. Роль комерційних банків у розбудові фондового ринку України / Г.М. Пурій // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – № 21. – С. 9-12.

References

1. Boldova, A.A. and Romanova, H.I. "Investment Banking Ukraine", available at: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe (access date September 02, 2016).
2. Brazhko, O.V. (2008), "Strategy securities portfolio commercial bank", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 4, pp. 10-13.
3. Vorobiova, O.I. (2011), "Increased investment activity of banking institutions of Ukraine", *Finansy, banky, investytsii : [naukovy visnyk]*, no. 3, pp. 71-75.
4. *Dani finansovoi zvitnosti bankiv Ukrainy za danymy сайту Natsionalnoho banku Ukrainy* [Data financial statements of banks in Ukraine according to the National Bank of Ukraine], available at: http://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=74208 (access date September 02, 2016).
5. Zaitseva, I.S. and Kotsiuba, O.V. "Banks as the main subjects of investment activity", available at: http://business-inform.net/pdf/2013/10_0/55_59.pdf (access date September 02, 2016).
6. Kvasnytska, R.S. (2014), "Banks as investors in the financial market: the role and status", *Finansovyi prostir*, Iss. 3 (15), pp. 116-119.
7. Musiienko, O.M. "The specifics of portfolio management in the context of investment bank", available at: <http://ecj.oa.edu.ua/articles/2013/n23/61.pdf> (access date September 12, 2016).
8. *Osnovni pokaznyky diialnosti bankiv Ukrainy* [Main indicators of banks in Ukraine], available at: http://aub.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=10094&menu=104&Itemid=112 (access date September 12, 2016).
9. Podchesova, V.Yu. and Karas, K. V. (2012), "Research credit and investment banking Ukraine", *Chasopys ekonomichnykh reform*, no. 4 (8), pp. 2-7.
10. Puriy, H.M. (2008), "The role of commercial banks in the development of the stock market of Ukraine", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 21, pp. 9-12.

Танчак Я.А. ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ НА ВІТЧИЗНЯНОМУ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Мета - проведення аналітичної оцінки інвестиційної діяльності банків на вітчизняному ринку фінансових інвестицій.

Методика дослідження. При проведенні дослідження використовувались такі методи: аналізу – при вивченні сучасного стану інвестиційної діяльності банків на вітчизняному ринку фінансових інвестицій; конкретизації - при визначенні факторів впливу на інвестиційну діяльність банків на ринку фінансових інвестицій України; графічні та статистичні методи - для зображення структури фінансових інвестицій українських банків та питомої ваги портфеля цінних паперів у кредитно-інвестиційному портфелі банків України.

Результати. Досліджено етапи формування інвестиційної політики банків на вітчизняному ринку фінансових інвестицій. Проведено оцінку портфеля цінних паперів і результатів діяльності банків України в 2007-2016 рр.

Проаналізовано структуру фінансових інвестицій українських банків за термінами вкладень станом на 01.01.2015 р. Досліджено, які банки виступають лідерами за обсягами інвестиційних портфельів станом на 01.01.2015 р., а також питому вагу портфеля цінних паперів у кредитно-інвестиційному портфелі банків України у 2007-2016 рр. Визначено основні фактори впливу на інвестиційну діяльність банків на ринку фінансових інвестицій України. Запропоновано шляхи подолання наслідків їх впливу.

Наукова новизна. Подальшого розвитку дістали комплексна оцінка та аналіз інвестиційної діяльності банків на ринку фінансових інвестицій України.

Практична значущість. Запропоновані шляхи подолання негативних факторів впливу на інвестиційну діяльність банків на вітчизняному ринку фінансових інвестицій можуть бути використані комерційними банками України для вдосконалення та покращення своєї інвестиційної діяльності на ринку фінансових інвестицій.

Крім цього, комплексна оцінка сучасного стану інвестиційної діяльності банків на ринку фінансових інвестицій України може бути використана Національним банком України з метою її ефективного регулювання.

Ключові слова: ринок фінансових інвестицій, цінні папери, банки, інвестиційна діяльність, портфель цінних паперів, інвестиційний портфель, інвестиційна політика.

Tanchak Ya.A. INVESTMENT BANKING IN THE DOMESTIC MARKET FINANCIAL INVESTMENTS

Purpose is analytical assessment of investment banks in the domestic financial market investments.

Methodology of research. The study used the following methods: analysis - in studying the current state of investment banking in the domestic financial market investments; specify - in determining the factors influencing the investment banks in the financial investments Ukraine; graphical and statistical methods - to describe the structure of investments Ukrainian banks and the share of securities portfolio in the loan portfolio of banks in Ukraine.

Findings. Investigated stages of the investment policy of the banks in the domestic financial market investments. The evaluation of the securities portfolio and the performance of banks in Ukraine in 2007-2016. The structure of investments Ukrainian banks in terms of investments as of 01.01.2015 p. Investigated that banks are the leaders in terms of investment portfolios as of 01.01.2015 p. and the proportion of the portfolio securities in the loan portfolio of banks in Ukraine 2007-2016 biennium. Determined the main factors influencing investment banks in the financial investment in Ukraine. Proposed the ways overcoming the consequences of their impact.

Originality. Further development got a comprehensive assessment and analysis of investment banks in the financial investment in Ukraine.

Practical value. Proposed ways to overcome the negative impacts on investment banks in the domestic financial market investments can be used by commercial banks in Ukraine for to improve and enhance their investment in financial investments.

In this comprehensive assessment of the current state of investment banks in the financial investment Ukraine could be used by the National Bank of Ukraine to its effective management.

Key words: financial market investments, securities, banks, investment activity, investment portfolio, investment portfolio, investment policy.

Танчак Я.А. ИНВЕСТИЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ БАНКОВ НА ОТЕЧЕСТВЕННОМ РЫНКЕ ФИНАНСОВЫХ ИНВЕСТИЦИЙ

Цель - проведение аналитической оценки инвестиционной деятельности банков на отечественном рынке финансовых инвестиций.

Методика исследования. При проведении исследования использовались следующие методы: анализа - при изучении современного состояния инвестиционной деятельности банков на отечественном рынке финансовых инвестиций; конкретизации - при определении факторов влияния на инвестиционную деятельность банков на рынке финансовых инвестиций Украины; графические и статистические методы - для изображения структуры финансовых инвестиций украинских банков и удельного веса портфеля ценных бумаг в кредитно-инвестиционном портфеле банков Украины.

Результаты. Исследованы этапы формирования инвестиционной политики банков на отечественном рынке финансовых инвестиций. Проведена оценка портфеля ценных бумаг и результатов деятельности банков Украины в 2007-2016 гг. Проанализирована структура финансовых инвестиций украинских банков по срокам вложений по состоянию на 01.01.2015 г. Исследовано какие банки выступают лидерами по объемам инвестиционных портфельей по состоянию на 01.01.2015 г., а также удельный вес портфеля ценных бумаг в кредитно-инвестиционном портфеле банков Украины в 2007-2016 гг. Определены основные факторы влияния на инвестиционную деятельность банков на рынке финансовых инвестиций Украины. Предложены пути преодоления последствий их воздействия.

Научная новизна. Дальнейшее развитие получили комплексная оценка и анализ инвестиционной деятельности банков на рынке финансовых инвестиций Украины.

Практическая значимость. Предложенные пути преодоления негативных факторов влияния на инвестиционную деятельность банков на отечественном рынке финансовых инвестиций могут быть использованы коммерческими банками Украины для совершенствования и улучшения своей инвестиционной деятельности на рынке финансовых инвестиций.

Кроме этого, комплексная оценка современного состояния инвестиционной деятельности банков на рынке финансовых инвестиций Украины может быть использована Национальным банком Украины с целью ее эффективного регулирования.

Ключевые слова: рынок финансовых инвестиций, ценные бумаги, банки, инвестиционная деятельность, портфель ценных бумаг, инвестиционный портфель, инвестиционная политика.